

Religionsvetenskapliga skrifter nr 61

Metodkompassen – kulturvetarens metodbok

Red. Lena Marander-Eklund
Ruth Illman
Blanka Henriksson

Åbo Akademi
Åbo 2004

Metodkompassen – kulturvetarens metodbok

Pärm Karin Fabritius

ISBN 978-952-12-4184-0 (online)

ISSN 0780-1270

ISBN 952-12-1292-8

Åbo Akademis tryckeri

2004

Innehåll

Förord	7
Del I: Med karta och kompass	11
Ett medvetet metodval <i>Jan Svanberg</i>	13
Från dagböcker och frågelistor till gravstenar och Internet. Ett axplock ur kulturvenskapernas källor och material <i>Blanka Henriksson</i>	21
Statistik och enkäter. En introduktion för kulturvetare <i>Nils G. Holm</i>	47
Deltagande observation i teori och praktik <i>Kennet Granholm och Jan Svanberg</i>	71
Att skapa och analysera ett muntligt forskningsmaterial <i>Lena Marander-Eklund</i>	93
Del II: Att välja riktning	117
Källkritik – en nyckel till det förslutna <i>Nils Erik Villstrand</i>	119
Att tolka folkloristiska uppteckningar <i>Ulrika Wolf-Knuts</i>	143
En introduktion till kulturanalys <i>Blanka Henriksson</i>	167
Diskursanalys <i>Kennet Granholm</i>	189

Berättelseanalys – analys av personliga erfarenhetsberättelser <i>Lena Marander-Eklund</i>	209
Intertextualitet <i>Camilla Asplund Ingemark</i>	233
Religionspsykologiska forskningsmetoder <i>Siv Illman</i>	249
Att analysera symboler <i>Ruth Illman och Maria Leppäkari</i>	273
Några viktiga termer	295

Förord

Diskussioner kring metod är centrala i alla forskningssammanhang. Detta gäller såväl den första proseminarieuppsatsen som skrivs som all fortsatt forskningsverksamhet. I vissa fall kan studenter uppfatta att valet av analysmetod är problematiskt. Med denna bok, *Metodkompassen*, försöker vi avhjälpa denna situation med att ge några förslag på riktlinjer som stöd för navigering i metodhavet. Men vi vill också påminna att metoddiskussioner är något som ständigt ska återkomma i forskningssammanhang och att dessa frågor sällan har givna svar utan snarare är något som ständigt ska problematiseras. *Metodkompassen* ska därför inte läsas som ett regelverk utan snarare som ett underlag för vidare diskussioner.

Metodkompassen är en metodbok avsedd för studerande i kulturvetenskaper. Den är tänkt som stöd i samband med skrivandet av uppsatser på olika stadier och i olika kulturvetenskapliga ämnen med en tyngdpunkt på folkloristik och religionsvetenskap. I boken presenteras olika kulturvetenskapliga forskningsmetoder, illustrerade med exempel, som kan bilda en utgångspunkt för din forskningsuppgift. Artiklarna är skrivna av lärare och forskarstuderande i folkloristik, religionsvetenskap och historia vid Åbo Akademi med syfte att på ett relativt lättillgängligt sätt presentera möjliga och användbara metoder. I

vissa fall utgår skribenterna från sitt eget specialområde, i andra har de satt sig in i en metoddiskussion enkom för den ifrågavarande artikeln. Boken är alltså tänkt som en lärobok. Med detta följer ett pedagogiskt grepp som kan uppfattas förenklande för den längre hunna forskaren. Föregångaren till denna bok var ett metodkompendium (2001) som sammanställdes för internt bruk med tanke på studerande i ämnena folkloristik och religionsvetenskap. Med denna bok hoppas vi på att kunna bredda läsekretsen.

Författarnas förståelse av metod i denna bok kan variera en aning. Överlag är det ändå fråga om att med metod förstå ett relativt konkret tillvägagångssätt, ett redskap för skribenten att skapa ordning i ett material eller problemområde, men också ett sätt att skapa sitt eget forskningsmaterial till exempel via fältstudier. Vi talar således om både insamlingsmetod och analysmetod. Denna tudelning av förståelsen av metod syns också i denna bok. I den första delen *Med karta och kompass* presenteras i första hand insamlingsmetoder och i den andra delen *Att välja riktning* presenteras förslag på analysmetoder. Dessa ska endast ses som förslag på metoder, och det är enkelt att gå vidare via de relativt omfattande litteraturförslagen som ges i samband med artiklarna. Boken är inte heller på något vis heltäckande utan speglar i ganska hög grad de forskarintressen som lärarna och forskarna i folkloristik och religionsvetenskap vid Åbo Akademi har i dag. Teoretiska frågeställningar på en mera begreppslig grund går boken egentligen inte in på. Boken avslutas med en förteckning på ordboksdefinitioner av centrala begrepp.

I denna bok används begreppet metod således i första hand i betydelsen redskap eller tillvägagångssätt. Metod är ändå inte något entydigt. Avsnittet *Med karta och kompass* inleds genom diskussioner kring detta. Jan Svanberg ger sin syn på frågor som är centrala i en diskussion om metod och de implikationer det

har för uppsatsskrivandet ur handledarens synvinkel. Blanka Henriksson presenterar en översikt över möjliga materialkategorier som en kulturvetare kan använda sig av som bas för sin forskning. Många kulturvetare använder sig oftast av kvalitativa metoder med syfte att nå en förståelse för ett ämne. Nils G. Holm lyfter, i sin artikel om statistiska metoder, fram de många gånger outnyttjade möjligheter kvantitativa metoder har att erbjuda en kulturvetare. Jan Svanberg och Kennet Granholm ger en presentation av deltagande observation, både ur en historisk synvinkel och med utgångspunkt i ett aktuellt fältprojekt. Lena Marander-Eklund presenterar intervjumetoden som ett sätt att skapa sitt eget forskningsmaterial och ger samtidigt några exempel på möjlig analys av muntligt material.

Bokens andra del *Att välja riktning* inleds med mera allmän- giltiga frågor kring källkritik av historikern Nils-Erik Villstrand. Ulrika Wolf-Knuts ger i sin artikel exempel på möjliga analysmetoder för folkloristiska uppteckningar, det vill säga nedtecknade texter som till exempel ordspråk utan kontext. I artikeln om kulturanalys visar Blanka Henriksson på de svårigheter vi stöter på när vi analyserar vår egen kulturfär. Kulturanalysen eller kulturens grammatik kan här ses som en möjlighet att motverka vår närblindhet bland annat genom att lära oss att främmandegöra det bekanta. I Kennet Granholms artikel presenteras diskursanalysens möjlighet att tolka samhällsdebatt såsom frågor kring jämställdhet och droganvändning. Vidare visar han de möjligheter metoden ger när man analyserar diskussionsprogram på TV. Lena Marander-Eklund ger i artikeln om berättelseanalys exempel på hur personliga erfarenhetsberättelser kan analyseras. Camilla Asplund Ingemark presenterar intertextualiteten som begrepp och analysmetod. Siv Illmans artikel handlar om religionspsykologiska tillvägagångsätt såväl utgående från studier om religiösa grupper som med

utgångspunkt i skönlitteratur. I den sista artikeln presenterar Ruth Illman och Maria Leppäkari vad som avses med en symbol och vilka betydelser olika forskare har tillskrivit symboler. Dessutom ges ett konkret exempel på symbolanalys med staden Jerusalem som tema.

Redaktionen för *Metodkompassen* vill tacka skribenterna för deras insats och för intressanta diskussioner kring metodfrågor bland annat under ett seminarium den 26.9.2003. Ett speciellt tack vill vi rikta till professor Nils G. Holm för att han har upptagit boken i skriftserien Religionsvetenskapliga skrifter. Vi vill också tacka Anne Holmberg för layout, Sofie Strandén för språkgranskning av texterna och Karin Fabritius för pärmdesign.

Åbo 19.12.2003

Lena Marander-Eklund, Ruth Illman och Blanka Henriksson

Del I: Med karta och kompass

Att skapa och analysera ett muntligt forskningsmaterial

Lena Marander-Eklund

Många forskare vill själva skapa ett eget samtida forskningsmaterial för sin undersökning med hjälp av intervjuer. I vissa fall kan en student ställa sig frågan om hur materialinsamlingen ska gå till och vad han eller hon kan göra med intervjumaterialet, hur man kan analysera det. I denna artikel ska jag beröra några av de synpunkter som bör beaktas i samband med att ett intervju-material skapas. Sådana är bland annat interaktionen mellan intervjuare och intervjuperson, etik i fält och frågor kring reflexivitet och positionering. Eftersom insamlingsmetoden leder vidare till frågor om hur detta material kan analyseras ger jag också allmänna råd vid analys av intervjumaterial. Eftersom många metoder presenteras blir framställningen skissartad. Därför ska denna text snarast ses som en hjälp till självhjälp med förslag till litteratur som du kan använda för vidareläsning. Inledningsvis går jag in på vad en intervju är och hur intervjuandet går till i praktiken.

Vad är en intervju?

Intervjuerna hör till en standardmetod för att skapa ett kvalitativt forskningsmaterial som flitigt använts under årens lopp.

Intervjun är ett sätt att närma sig andra människor. Den innebär ett möte, ett samtal mellan två eller flera personer. Eva Fägerborg betraktar intervjuerna som "en kommunikationsform där någon berättar och besvarar frågor som ställs av en annan person och där det sagda registreras i någon form" (Fägerborg 1999: 57). Barbro Klein föredrar att tala om öppna samtalsintervjuer och hävdar att det i intervjusammanhang sällan är fråga om att den ena parten lämnar uppgifter medan den andra har rollen av en neutral utfrågare, utan det är fråga om en gemensam kommunikativ handling (Klein 1990: 44). Maria Vasenkari poängterar fältarbetets processuella karaktär och vikten av att placera intervjuerna i ett epistemologiskt, d.v.s. ett kunskapsteoretiskt sammanhang. Det är fråga om att inte se intervjuerna som ett sätt att "hämta" kunskap utan som ett sätt att tillsammans "skapa" kunskap. I intervjun kan mötet mellan två personer resultera i en process av kunskapsskapande, där kunskapen föds i en interaktivt förhandlande diskussion, i en dialog. Dialogen innebär en primärdialog mellan forskaren och intervjupersonen. Samtidigt återfinns en mindre uppenbar dialog, en skuggdialog som består av den förförståelse, d.v.s. den föregripande förståelse, som respektive deltagare är engagerad i. Skuggdialogen blir här den outtalade dialog som parterna för med utgångspunkt i respektive förförståelse. Dialogen mellan två personer är således aldrig helt förutsättningslös utan vägleds av förväntan och medvetenhet om deltagarnas historiska, sociala, och kulturella förförståelse, en medvetenhet om sammanhanget, kontexten, som ett sätt att överbrygga gapet mellan deltagarna (Vasenkari 1995: 48; 1999). Man kan också tala om en tredje osynlig närvarande i intervjusituationen. Det handlar om hur intervjupersonens självpresentation ställs i relation till andra verklighetsbilder och lokala kontexter (Pripp 1999: 34f).

Fördelarna med att själv skapa ett muntligt forskningsmaterial är många. Forskningsintervjun innebär kontakt öga mot öga mellan två eller flera människor. Kontakten kan vara mycket givande och unik trots att den varar enbart en kort stund. Forskningsintervjun, bland annat den folkloristiska intervjun, karakteriseras bland annat av att den är spontan, uttrycksfull och verklighetsnära. I en intervju berättar intervjupersonen på ett spontant, icketillrättalagt och personligt sätt samtidigt som intervjun ger möjlighet till fördjupning i vissa teman (Bursell 1993: 26ff). Intervjun är ett sätt att försöka komma åt människors personliga upplevelser av händelser och upplevelser av omvärlden. Intervjun kan således ses som en självpresentation. Den ger oss en möjlighet att studera hur erfarenheter gestaltas i intervjun, bland annat i form av berättelser. På så sätt kan också erfarenheternas betydelser för individen analyseras. Intervjun ger också möjlighet att gå på djupet med ett tema. I vissa fall kan intervjun fungera som ett komplement till andra källor. Vissa forskare gör en skillnad mellan muntliga och skriftliga intervjuer bland annat eftersom den skriftliga är tillrättalagd medan den muntliga karakteriseras av större spontanitet och känslsamhet (Nurminen 1992: 221ff). Muntliga och skriftliga texter är ändå inte väsensskilda utan för en dialog med varandra. Som exempel kan nämnas hur de som framför muntliga förlossningsberättelser för en dialog med andra texter om att föda barn, såsom sjukhusjournalen och litteratur om barnafödande (Nylund Skog 2002: 45f).

Intervjumetoder

Det finns olika typer av intervjumetoder som innebär olika grad av strukturering. Man brukar tala om öppna eller fria intervjuer,

där intervjun sker helt på informantens villkor. Temaintervjun är en halvstrukturerad intervju kring ett tema men utan fasta frågor. En enkätintervju är en strukturerad intervju och har frågor med fasta svarsalternativ. Den typen av intervju används i gallupsammanhang men mera sällan i kvalitativt sammanhang. Mellan den strukturerade enkätintervjun och den halvstrukturerade temaintervjun finns intervjuer av olika struktureringsgrad. I hur hög grad intervjun struktureras beror på många faktorer, bland annat hur strikt intervjuaren följer sitt frågeschema och hur fritt han eller hon låter intervjupersonen berätta. Helt ostrukturerade eller fria intervjuer är relativt ovanliga. En djupintervju går på djupet gällande såväl temat som intervjupersonen. Här kan upprepade intervjuer användas som ett sätt att gå djupare i temat (jfr Marander-Eklund 2000a). En levnadshistorisk intervju är ett kronologiskt berättande där informanten berättar om sitt liv. Den levnadshistoriska intervjun innehåller drag som är typiska för den muntliga framställningen. (Meurling 1996: 47) I de levnadshistoriska intervjuerna gestaltas människors personliga erfarenheter och upplevelser som kan analyseras med avsikten att nå underliggande värderingar (Arvidsson 1998). Inom genren muntligt, levnadshistoriskt berättande kan man göra skillnad på *life story*-intervjuer, *oral history* och *life history*. En *life story* är en människas, i detta fall muntliga berättelse om sitt liv, en självpresentation. *Oral history* är ett samlingsnamn för muntlig historia som baserar sig på intervjun som metod men kan handla om allt från personliga erfarenheter till upplevelser av historiska skeenden. Till exempel har personliga minnen av inbördeskriget undersökts (Heimo 2001). *Life history* innebär att den muntliga intervju som görs kompletteras med andra källor såsom dagböcker, brev m.m. (Hyry 1995)

Hur intervjun läggs upp och vad den kommer att handla om beror på det kunskapsmål forskaren ställer upp. Ofta handlar det om att få kunskap om allmänna kulturmönster (Ehn 1996: 134f). Då är tematiska intervjuer att rekommendera. I andra fall är intervjuaren uttryckligen ute efter en sammanhållen berättelse. I intervjusituationen kan man i viss mån få intervjupersonen att återge berättelser genom att centrera frågorna kring hur något börjat, vad man hört om något eller hur personen minns en händelse. I sådana fall ska man försöka eftersträva en *full performance*, en sammanhängande återgivning och ska då undvika att avbryta med följdfrågor (se Marander-Eklund 2000b; Mishler 1986: 66ff). Det viktigaste är inte att nå fakta om företeelser utan att få människor att berätta. För att det ska lyckas borde en tillitsfull atmosfär skapas.

Intervjun och praktiken

Innan du inleder ett intervjuprojekt bör du planera det noga och fundera på det mål du ställer gällande frågeställning och de möjligheter du har tillgång till gällande tid, pengar, arbetskraft och tekniska hjälpmedel. Valet av intervjumetod ska naturligtvis hänga ihop med den analys som du tänker göra. Inledningsvis är det bra att läsa in sig på området och göra upp ett tematiskt frågeschema. Frågeschemat ska helst bestå av stolpar och vara ett stöd under intervjuens gång. Flexibilitet är nyckelordet, både för hela intervjuprojektet och en enskild intervju. Ibland visar det sig att intervjuerna inte kan utföras som planerat. Då bör du vara öppen för förändringar.

Att du behärskar din apparatur är en grundläggande förutsättning för en förtroelsefull atmosfär och en lyckad intervju (jfr Jackson 1987: 24). Gällande val av intervjuperson ska du välja

den person som har bästa förutsättningar för att svara på dina frågor. I ett kvalitativt fältarbete är du inte ute efter att generalisera utan du söker en förståelse för det fenomen som undersöks. Hur många personer du bör intervjua varierar med uppgiftens art. Om det är ett större arbete, t.ex. en avhandling pro gradu, ska du intervjua så många personer att det tema som de berättar om känns uttömt (Åkesson 1991: 15).

Det är viktigt att du uppmuntrar den person som ska intervjua att berätta. Det gäller att skapa en förtroendefull atmosfär mellan dig och personen ifråga. Du bör signalera att du har gott om tid, vara följsam och ställa tillräckligt öppna frågor i intervju-situationen. Tilliten i intervjusituationen kan ökas genom att du redogör för vem du är, varför du gör det du gör och vad som händer med materialet efter intervjun (Jackson 1987). Personuppgiftslagen (Nr 523/1999) finns till för att trygga privatlivet och den personliga integriteten (<http://www.finlex.edita.fi>). I praktiken innebär den att du i fältarbetssituationen bör beakta följande etiska krav: informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav. Människor har rätt att få veta vad uppgiften går ut på och vilka villkor som gäller för deltagande (informationskrav) och intervjun bör vara frivillig (samtyckeskravet). Viktigt är också att sådant som meddelats i förtroende inte ges ut åt utomstående (konfidentialitetskravet) och vem och till vad materialet kommer att användas (nyttjandekravet) (Pripp 1999: 51ff; jfr Kvale 1997: 106ff). Det är brukligt att arkivera intervjuerna i något arkiv. Det kan göras i personens namn eller anonymt så att intervjupersonens namn inte framkommer. Begränsningar i hur materialet får användas kan göras. Det är bra att skriva ett kontrakt om på vilket sätt materialet får användas.

Viktigt i intervjusituationen är att låta intervjupersonen berätta och att inte avbryta samtalet i onödan. Tala inte i mun på

honom/henne. Var inte rädd för långa pauser. Låt i stället intervjupersonen tänka efter. Inspelningsapparaturen ska heller inte stängas av allt som oftast, utan meningen är att du ska banda hela samtalet. Kom ihåg att du ska koncentrera dig på intervjupersonen och inte på apparaten. Du bör också intressera dig för det intervjupersonen säger. Det är ändå du som har bett om att få använda intervjupersonens tid (Jackson 1987: 70ff; Agar 1996).

Intervjufrågor

Människor har förväntningar på hur en intervju ska utformas. En sådan förväntning är att intervjuaren ska ställa frågor. Det här innebär att trots att du skulle vilja utföra en helt ostrukturerad intervju utan specifika frågor lyckas det inte alltid. Hur du ställer frågorna är av betydelse. Du ska sträva efter att ha så öppna frågor som möjligt, eftersom sådana ger informanten möjlighet att reflektera över temat. Öppna frågor kännetecknas av att de börjar med frågeorden hur, när, vem, vilken, var och vart. Slutna frågor, så kallade ja/nej-frågor ger inga svarsalternativ och ska därför undvikas. Frågorna ska vara klara och entydiga och får inte vara för svåra i ifrågavarande situation. De ska inte innehålla vetenskapliga fackord men heller inte vara ställda så att intervjupersonen inte har något att berätta eller känner sig nervärderad. Frågorna får inte vara ledande och ska inte innehålla värdeladdade attityder. Det är inte meningen att dina åsikter om den företeelse som du intervjuar om ska lysa igenom. Viktigt är att du i intervju-situationen ställer följdfrågor, att du inte släpper temat för fort men också att du låter intervjupersonen berätta utgående från sin egen situation. Att hålla sig till frågeschemat väldigt strängt är inte att rekommendera. Styr samtalet kring temat men gör det med mild hand (se Krag Jacobsen 1993; Kvale 1997).

Fältdagbok

Efter en slutförd intervju ska du genast skriva en fältdagbok över fältinsamlingssituationen. I fältdagboken ska du reflektera över intervjuens förlopp, interaktionen mellan intervjupersonen och dig och din andel i den. Fältdagboken ska innehålla reflektioner över valet av temat för och själva orsaken till intervjun. I den ska också framgå huruvida intervjun ingår i en större helhet. Viktigt är också att beskriva hur valet av intervjuperson gjorts och hur du kommit i kontakt med henne/honom. Vidare ska du skriva var och när intervjun gjordes, hur emottagandet skedde och om det var speciella händelser, störningar under intervjuens förlopp. Fältdagboken ska också ge en inblick i det samtal som inte bandades. En fältdagbok är just precis en dagbok och därför kan du utforma den så personligt du vill. Avsikten med en fältdagbok är att kontextualisera intervjun, att ge den ett sammanhang så att också andra än du förstår varför och i vilket syfte denna intervju gjorts. Den hjälper dig också att komma ihåg vad som skedde när du några veckor senare arbetar vidare med ditt material. Fältdagboken ska också gärna arkiveras tillsammans med intervjuerna i ett arkiv. På så sätt kan du hänvisa till fältdagboken i din analys med hjälp av arkivets accessionsnummer.

Intervju och samspel

I samband med ett intervjuprojekt är det viktigt att fundera över vilken kunskap som produceras i samband med en intervju. I dagens läge ifrågasätter man allt oftare att den kulturvetenskapliga forskarens uppgift är att presentera objektiv kunskap och att fältforskning går ut på samla på fakta (jfr Sakaranho 2001). I stället har analysen, d.v.s. samspelet, interaktionen mellan in-

tervjuare och intervjuperson satts i fokus. Av intresse blir då att studera hur kunskap skapas tillsammans och att se intervjun som ett tillfälle där människor och erfarenheter möts (Oinas 2003). Jag ska gå närmare in på intervjun som samspel. Frågor av intresse här är interaktionen mellan intervjuare och intervjuperson, reflexivitets- och representationsfrågor och om ett inifrån-utifrån-perspektiv. Dessa frågor går alla in i varandra och handlar i sista hand om på vilka och vems villkor forskning görs.

Förhållandet mellan intervjuare och intervjuperson har diskuterats bland annat av Karen Davies och Johanna Esseveld. De vill se intervjun som ett ansvarsfullt och solidariskt fältarbete, där man vill skapa en subjekt-subjektrelation mellan den intervjuade och forskaren. De talar om solidariska intervjuer med respekt för den intervjuade i fokus. I praktiken går det bland annat till så att man i samtalet ger utrymme för det som intervjupersonen anser vara viktigt, att man respekterar den intervjuades personliga integritet och att man problematiserar sin egen närvaro (Davies & Esseveld 1989: 24ff). Den solidariska intervjun har kritiserats för att den innebär att man ställer sig på den utforskades sida och att den har en romantisk syn på bland annat kvinnsolidaritet. Sådana intervjuer kan karakteriseras av en förväntan av att parterna ska anförtro sig åt varandra. Denna förväntan uppfylls inte alla gånger bland annat om intervjupersonen inte anser att det finns något att anförtro sig om (Oinas 2003).

Forskarens olika roller, positioner i fält och de etiska frågeställningar som hör ihop med fältarbetet är av intresse (se *Folklore & etik* 1993). Anna Grönholm har i samband med ett intervjuprojekt analyserat de roller som hon fått eller tagit i intervjusituationen och kommit fram till följande roller: grundrollen som frågande part, arrangör, "infödning", myndighetsperson, lärling, medmänniska, främling, terapeut, vetenskapsman,

samtalspartner och manusförfattare (Grönholm 2003). I min forskning om förlossningsberättelser fann jag mig i rollen av forskare, mamma och en vän men också av något slags terapeut. Detta kom sig av kvinnornas stora behov av att få tala om sin upplevelse. Här spelade även den delade erfarenheten en roll (Marander-Eklund 2000a: 85), något som jag nu inser att i viss grad byggde på min romantiska uppfattning om kvinnogemenskap.

Vem som ställer frågorna och till vem är också av betydelse. Här gäller likheter och olikheter mellan parterna gällande ålder, kön och social bakgrund. I boken *Perspektiv på intervjuer* (2002) studeras betydelsen av intervjupersonens och intervjuarens inbördes generationstillhörighet (Wollinger 2002), kön (Hagström 2002; Meurling 2002; Nilsson 2002) och etnicitet (Forsell & Marcus 2002) i en intervjusituation. Samtidigt är t.ex. kön bara en av de faktorer som skiljer människor ifrån varandra och identifikationen kan uppstå ur gemensam bakgrund eller gemensamma erfarenheter (Hagström 2002: 47f). Det finns heller ingen automatik i fördelen med enkönade, homosociala, intervjusituationer. Birgitta Meurling visar att de flickor hon intervjuat om trivseln i skolan inte alltid var lättare att prata med än de pojkar hon intervjuat (Meurling 2002: 38; se även Åström 1990). Även könsförståelsen, det vill säga tolkningen av det som uppfattas som manligt och kvinnligt, inom en enkönad grupp kan vara olika (Meurling 2002: 32). Här bör man också komma ihåg att vad som uppfattas som centrala olikheter och likheter i sammanhanget är tolkningsbara begrepp.

Att studera intervjusituationen som ett möte mellan människor och erfarenheter innebär en reflexiv inställning dels till att förstå hur kunskap produceras, dels till att se den betydelse forskaren själv har. Begreppet reflexivitet handlar om forskarens medvetenhet om sin egen utgångspunkt i mötet med

informanten; med reflexivitet avser man en medvetenhet om sin egen medvetenhet (Klein 1993: 16). Att vara reflexiv innebär ett kritiskt förhållningssätt till det man undersöker och man försöker vara medveten om sina egna värderingar och sådant som kan uppfattas som självklarheter. Man försöker öka sitt medvetande och att se på det man gör med självkritisk distans. Barbro Klein påpekar att denna medvetenhet och självkritik är något helt annat än "aningslös subjektivitet" (Klein 1993: 16). Reflexiv tolkning kännetecknas av kontakt med det empiriska materialet, medvetenhet om tolkningsprocessen, och om den politisk-ideologiska kontexten. Här gäller det att rannsaka sig själv och medvetandegöra sig själv om den kulturella förförståelse var och en bär på och att göra sig uppmärksam på det som ofta tas för givet. Viktigt är också att reflektera över varför man ställer de frågor man gör och vilken effekt de har i sammanhanget (Nilsson 2002: 18ff).

Centrala blir här också de etiska frågorna (se Alver 1990; Alver & Øyen 1997; Ehn & Klein 1994; Klein 1995) i ett fältarbete, något som bland annat synliggjordes i den s.k. representationsdebatten. Jag avser den debatt inom amerikansk antropologi som går ut på tanken om att eftersom människans verksamhet är kulturellt konstruerad måste också forskningen vara det, det vill säga att det inte finns några neutrala beskrivningar. All forskning tar sig politiska uttryck och görs ur en bestämd och sällan neutral synvinkel. Här handlar det om hur man skildrar det man undersöker, vems röst som blir hörd och hur vi gör dem vi undersöker rättvisa i den rapport som forskaren sammanställer. Lärdomen av detta är att vi kan se forskaren som en tillgång, och inte som ett hinder men också att skapandet av ett muntligt forskningsmaterial bör problematiseras. Tidigare såg man ett problem i att fältforskaren, intervjuaren, påverkade intervjusituationen med sin närvaro. Att se forskaren som en

resurs innebär att han inte kan eller bör stå utanför skapandet av kunskap samtidigt som tolkningsföreträdet alltid finns hos forskaren. Här gäller det att gå balansgång mellan egna forskarintressen och hänsyn gentemot dem man undersöker (Klein 1995: 38ff).

Forskarens närvaro i forskningen leder också in på frågan om man ska anlägga ett inifrån- eller utifrånperspektiv på sin forskning. Begreppen inifrån-utifrån går delvis tillbaka på begreppsparet *emic-etic* som myntades av Kenneth Pike (1954), där det förra är härlett ur *phonemic*, som betyder ljudenlig och det senare ur *phonetics*, vetenskapen om språkljud. Med emicistiska studier vill man förstå och tolka kulturen på dess egna premisser; eticistisk forskning beskriver kulturen generaliserande, utifrån (Pelto 1970: 67f). I samband med fältarbete innebär ett inifrånperspektiv identifiering och samförstånd, exempelvis att forskaren själv ingår i det som undersöks. Om du till exempel studerar aristokratiska kvinnor (Rundqvist 1989) är det av största betydelse om du själv tillhör en adlig familj och har en unik men också hemvan inblick i det aristokratiska livet som kan underlätta din analys av det som undersöks. Det är alltså viktigt att läsaren får veta vilket ditt förhållande är till det som undersöks. Detta kallas för självpositionering och är något som är centralt i ett reflexivt synsätt (se t.ex. Fingerroos 2003). Man kan också fråga sig om en forskare någonsin kan ha ett fullständigt inifrånperspektiv. En kompromiss gällande inifrånperspektivet är att försöka träda in i intervjupersonens värld (Nilsson 2002: 17) och att ställa empati och förståelse i centrum (Meurling 1996: 50). Det gäller att närma sig fältet på aktörens villkor och göra en aktörsorienterad tolkning, att försöka förstå det som sägs på intervjupersonens villkor (Geertz 1991).

Allmänna råd vid analys av intervjumaterial

Skapandet av ett forskningsmaterial och analysen av det går i viss mån hand i hand. Intervjuerna kan analyseras utifrån frågor kring tillkomsten av detta material. Det här kan göras endera som en analys i sig eller som en introduktion till övrig analys av intervjun. En tumregel är att du alltid på något vis ska presentera hur ditt material har kommit till. Den analysmetod du väljer borde vara klar redan i insamlingskedet eftersom insamling och analys i många fall är avhängiga av varandra. Många gånger ses skapandet av intervjumaterialet och analysen av den som en helhet där hela processen bedöms. Performansteorin, där samspelet mellan form och mening analyseras, är ett exempel på detta. Här analyseras framförandet för att förstå det berättade (se Nylund Skog 2002, 17f). Dessutom bestämmer analysmetoden hur stort materialet ska vara och på vilket sätt intervjuerna ska transkriberas. En detaljerad, mångbottnad analys kräver ett mindre material medan en mera endimensionell analys kräver ett större material. Hur stort materialet ska vara måste avgöras från fall till fall och beror på uppgiftens art. Materialets art och beskaffenhet bestämmer också analysmetoden. I vissa fall kan en begränsning av materialet göras först i analyskedet.

Efter fullgjort fältarbete (helst under fältarbetets gång) ska intervjuerna gås igenom för att du ska få en helhetsuppfattning om dem. Nu måste du bestämma dig för hur materialet ska transkriberas, skrivas ut. Endera transkriberas hela materialet eller enbart de delar som du vet att du kommer att ha som underlag för din analys. Ett tredje sätt är att du skriver ett referat över innehållet med utgångspunkt i intervjuens centrala temanområden. Framför allt ska du transkribera materialet enligt dina behov.

Barbro Klein påpekar det analytiska i transkriberingsfasen. Överföringen av den muntliga intervjun till skriven text ska ske medvetet snarare än rutinmässigt och så att man inte enbart till synes "ordagrant" skriver ner det som sägs. Klein talar om den etnopoetiska transkriberingen, en metod som introducerades bland performansforskare som ett sätt att föra fram det berättades kommunikativa karaktär (Klein 1990: 43f; Tedlock 1971). Etnopoetiken innebär att man med olika markörer i skrift försöker fånga talspråkets muntliga karaktär för att på så sätt kunna ta del av de paralingvistiska medel, såsom pauser, skratt och emfas, som lätt kan gå förlorade i en utskrift. Med hjälp av den transkriberingsmetoden kan man poängtera det rytmiska i berättandet med hjälp av bland annat följande markeringar: pauser anges med radstopp och ny rad, hög röst med versaler och eftertryck med understrykning (Tedlock 1971). Transkriberingen kan ses som en del av analysen men kan också i vissa fall utgöra analysen i sig.

I samband med transkriberingen eller efter den ska materialet tematiseras eller klassificeras, det vill säga kategoriseras på något sätt. Detta kan göras med hjälp av speciella datorprogram, katalogiseringskort eller med hjälp av anteckningar eller markeringar med t.ex. olika färgers färgpennor direkt på transkriberingen. Du kan också komprimera det väsentliga i en intervju i form av ett referat över centrala teman. Du kan använda ett hemvävt system; huvudsaken är att du får kontroll över materialet och hittar kategorier, återkommande teman både där de upprepas och där de varierar. Detta skede innebär att du lyssnar på intervjuerna gång på gång samtidigt som du läser transkriberingarna. Ge dig tillräckligt med tid för detta skede och anteckna hela tiden de idéer du får. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 135ff)

I samband med analysen av ditt material bör du fundera på vad ditt material duger till. Du bör beakta källkritiska synpunk-

ter (se Villstrand i denna bok). I ett kvalitativt sammanhang handlar det inte så mycket om att sträva efter att studera ditt material objektivt, där man med objektivt menar att vem som helst ska kunna upprepa din intervjuundersökning (se Svanbergs introduktion i den här boken). Snarare handlar det om att problematisera sin egen närvaro i fältarbetsituationen och vid tillkomsten av materialet, och att presentera sitt material på ett omsorgsfullt och korrekt sätt. En kvalitativ analys strävar snarare efter förståelse för ett ämne än allmängiltighet.

Analys av muntligt forskningsmaterial

Skapandet av intervjumaterial och analysen av det går som vi redan sett hand i hand. En analytisk ingång kan vara själva skapandet av materialet. Då blir de synpunkter som jag tagit fram i avsnittet om intervju och samspel centrala.

Andra frågor av intresse i samband med skapandet av intervjumaterial är analysen av det berättades kontexter, det vill säga det som omger intervjun och ger den betydelser. Dessa kontexter kan vara av såväl språklig, kommunikativ art (berättelsens plats i samtalet) som av samhällelig art (berättelsens relation till det samhälle där den existerar) (Young 1987; Kaivola-Bregenhøj 1992). Det kan också gälla att belysa det berättade mot bakgrunden av berättarens repertoar, personlighet eller mot relationen mellan berättare och åhörare och publikens reaktioner (Kaivola-Bregenhøj 1989: 73ff). Inom folkloristiken används performansbegreppet för att visa på den muntliga folklorens kommunikativa karaktär, på att den framförs i interaktion mellan två eller flera personer, precis som i intervjusituationen (Bauman 1986). Detta innebär att inte enbart vad som sägs är intressant utan också hur det sägs. Analys av så kallade paralingvistiska signaler kan röja det berättades performativa ka-

raktär. Sådana är till exempel betoningar, suckar, skratt, imitation, upprepningar, variation i tonhöjd, val av adjektiv och adverb och citat. Analys av dessa stilmedel kan röja berättarens inställning till det sagda och understryka budskapet i det återgivna (se Kaivola-Bregenhøj 1988; Marander-Eklund 2000a).

Ett sätt att analysera intervjuer är att utgående från det återgivna studera hur det berättade återges, d.v.s. formen. Ett exempel på analys av form är genreanalysen. Den innebär att man definierar och kategoriserar olika typer av berättelser, såsom sagor, sägner, anekdoter och vitsar. Genreanalysen utgår ifrån textens uppbyggnad och dess funktion, samt undersöker texternas förhållande till varandra (se Honko 1990). Målet med genreanalys kan vara själva klassificeringen av texten, men kan också leda vidare till en förståelse av textens egenart och betydelse. Eftersom folklören inte existerar i en masterversion är variantbildning ett typiskt drag för den. Att utgående från motiv eller tema jämföra varianter av en och samma berättelse, folkvisa eller saga är en möjlig analysmetod under förutsättning att fältarbetet varit inriktat på att nå varianter av en och samma text.

Med hjälp av strukturanalysen kan man studera form och stabila mönster i ett berättande såsom det uttrycks i en intervju (men naturligtvis också i andra texter). Strukturanalysen introducerades av Vladimir Propp i hans studie om ryska undersagor (1928, 1968) som enligt honom var uppbyggda med hjälp av samma handlingsstruktur kring sju centrala roller. Alan Dundes utvecklade strukturalismen med hjälp av motsatsparet "brist – bristen upphävd" som ett minimikrav gällande sagostruktur (Dundes 1964). Enligt Claude Lévi-Strauss (1970) är en berättelse uppbyggd kring en kronologi (syntagmatisk analys) samt kring motsatspar, begreppsmotsättningar som ger berättelsen dess spänning (paradigmatisk analys). Att söka stabila möns-

ter, handlingsstrukturer och motsatspar i ett berättande är möjliga analysmetoder.

Det sätt människor gestaltar sina personliga upplevelser i berättelseform kan analyseras med hjälp av den strukturalistiskt inspirerade schemaanalysen (se vidare kapitlet om berättelseanalys i denna bok). Genom att försöka komma åt en berättelses grundstruktur eller mönster kan vi studera textualiseringsprocessen, det vill säga hur en text byggs upp med hjälp av en viss kompositionsteknik eller vissa berättarstrategier (Honko 1998). Detta ger en plattform för jämförande studier, där jämförelsen kan bestå av dels strukturella, dels innehållsmässiga och betydelsemässiga aspekter.

Intervjun som helhet kan ses som en berättelse, men i intervjun kan också ingå berättelser i mera strikt bemärkelse, med bland annat en tydlig början och ett tydligt slut (se kapitlet om berättelseanalys). Dessa berättelser kan analyseras med avseende på form med utgångspunkt i de narrativa element, eller byggstenar som en berättelse består av, nämligen händelser, tid, rum och aktör (Bal 1985; se kapitlet om berättelseanalys).

När vi analyserar ett intervjumaterial är det oftast innehållet vi vill åt. Ett sätt att analysera intervjuernas innehåll som lämpar sig för de flesta ämnesområden är temaanalysen. Temaanalysen förutsätter att fältarbetet gjorts med hjälp av temaintervjuer. Med temaintervju avses en halvstrukturerad intervjumetod där det löpande samtalet inriktas på vissa teman, centrala samtalsämnen, snarare än att samtalet strikt hålls till detaljerade och på förhand planerade frågor. Metoden ger frihet både åt intervjupersonen och intervjuaren och ger också möjlighet att gå på djupet. Temaanalys kan göras så att du listar vad var och en av intervjupersonerna berättar om det ifrågasvarande temat. Efter att du upptäckt var det gemensamma och det varierande uttrycks ska du försöka bygga ihop en helhet, en syntes

av de separata temana och tolka de betydelser dessa ger (Hirsjärvi & Hurme 2000: 47ff).

Mycket nära temaanalysen ligger kulturanalysen. Kulturanalysen går ut på att frilägga kulturmönster, att ur en intervju plocka fram det som är kulturellt laddat och betydelsefullt (Ehn & Löfgren 2001; se kapitlet om kulturanalys i denna bok). Kulturanalytisk närläsning innebär att man lyssnar på intervjun och läser utskriften gång på gång för att så småningom upptäcka det meningsbärande i samtalet.

Diskursanalysen är också en närliggande analysmetod. Diskursanalysen baserar sig på tanken att språket har en verklighetsbyggande karaktär, att vi konstruerar betydelser via språket. Metoden går ut på analysen av kontextbundna betydelsesystem, tolkningsrepertoarer och på aktörens plats i dessa betydelsesystem. Diskursanalysen studerar text, språk och tal och språkets användning med hänsyn till meningsgivande sammanhang (Jokinen et al. 1993: 9ff; se Granholms kapitel om diskursanalys i denna bok).

Jag har här gett några förslag på hur intervjuer kan analyseras. Vill du vara på den säkra sidan kan du applicera en analysmetod som någon annan använt direkt på ditt material, men du kan naturligtvis vara kreativ och modifiera metoderna för dina ändamål. I den rapport som du skriver på basis av dina intervjuer ska du ge ditt material en relativt central roll. Du kan referera det, men också direkt citera materialet som ett sätt att förstärka din argumentering kring det ifrågakvarande temat. En språklig redigering av citaten kan ibland vara att föredra (Ehn 1995: 57). Kom ihåg att citaten ska återges i en kontext så att de blir förståeliga. De ska kommenteras och tolkas av dig så att de blir begripliga för läsaren. Det muntliga materialets väg från samtal till publikation borde innebära en lika stor medvetenhet från forskarens sida som skapandet av detta material.

Sammanfattning

- En intervju innebär ett möte, ett samtal kring ett bestämt tema mellan två eller flera personer och görs i ett specifikt syfte. Mötet resulterar i en process av kunskapskapande, i en dialog.
- Intervjun karakteriseras av att den är spontan, uttrycksfull och verklighetsnära.
Intervjuer kan vara öppna, halvstrukturerade eller tematiska. Andra typer av intervjuer är enkätintervjuer och djupintervjuer.
- Sträva efter öppna frågor i intervjusituation och att få intervjupersonen att berätta.
- I din analys ska du problematisera din närvaro i intervjusituationen; reflexivitet, självpositionering och etiska frågor är viktiga.
- Etiska ingångar i relation till intervjupersonen: informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav, nyttjandekrav.
- Transkriberingen av intervjuerna är en del av analysen.
- Muntligt material kan analyseras bland annat med hjälp av performansanalys, genreanalys, strukturanalys, schemaanalys, temaanalys, kulturanalys, diskursanalys och berättelseanalys.

Litteratur om metoden

- Agar, Michael (1996): *The professional stranger. An informal introduction to ethnography*. San Diego.
- Alver, Bente (1990): *Creating the source through folkloristic fieldwork. A personal narrative*. Helsinki. (FF Communications 246.)
- Arvidsson, Alf (1998): *Livet som berättelse. Studier i levnadshistoriska intervjuer*. Lund. (Etnologiska skrifter 10.)

- Bursell, Barbro (1993): Intervjun som kunskapskälla. *Muntliga möten. Om intervjuer i museernas samtidsdokumentation*. Red. Eva Silvén-Garnert. Stockholm.
- Davies, Karen & Johanna Esseveld (1989): *Kvalitativ kvinnoforskning*. Stockholm.
- Ehn, Billy & Barbro Klein (1994): *Från erfarenhet till text. Om kulturvetenskaplig reflexivitet*. Stockholm.
- Ehn, Billy (1995): Vad gör vi med intervjuerna? *Text i tryck. När fältmaterial blir publikation*. Red. Eva Silvén-Garnert. Stockholm, 50-65.
- Ehn, Billy (1996): Närhet och avstånd. *Vardagslivets etnologi. Reflektioner kring en kulturvetenskap*. Billy Ehn & Orvar Löfgren. Stockholm, 98-192.
- Ehn, Billy & Orvar Löfgren (2001): *Kulturanalyser*. Malmö.
- Fingerroos, Outi (2003): Refleksiivinen paikantaminen kulttuurin tutkimuksessa. *Elore 2*. http://cc.joensuu.fi/~loristi/2_03/fin203c.html.
- Folklore & etik. Föredrag vid seminariet "folklore & etik" arrangerat av Ålands högskola och folkloristerna vid Åbo Akademi 11-12 maj 1992 i Mariehamn* (1993). Red. Ulrika Wolf-Knuts et al. Mariehamn. (Meddelanden från Ålands högskola 4.).
- Fägerborg, Eva (1999): Intervjuer. *Etnologiskt fältarbete*. Red. Lars Kaijser & Magnus Öhlander. Lund, 55-72.
- Grönholm, Anna (2003): Ett rollspel i vardagen? Ett reflexivt studium av en intervjuares roll i ett levnadshistoriskt perspektiv. *Budkavlen* 2003, 22-35.
- Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (2000): *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki.
- Jackson, Bruce (1987): *Fieldwork*. Urbana.
- Klein, Barbro (1990): Transkribering är en analytisk akt. *Rig 2*, 41-66.
- Klein, Barbro (1993): Reflexivitet, etik och fotografi i funderingar kring kulturvetenskapligt fältarbete. *Folklore & etik. Föredrag vid seminariet "folklore & etik" arrangerat av Ålands högskola och folkloristerna vid Åbo Akademi 11-12 maj 1992 i Mariehamn*. Red. Ulrika Wolf-Knuts et al. Mariehamn. (Meddelanden från Ålands högskola 4.), 14-27.
- Klein, Barbro (1995): Tillgångar, ansvar och maktcentra. Om reflexivitet och representation. *Text i tryck. När fältmaterial blir publikation*. Red. Eva Silvén-Garnert. Stockholm, 34-49.
- Krag Jacobsen, Jan (1993): *Intervju. Konsten att lyssna och fråga*. Lund.
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund.

- Marander-Eklund, Lena (2000b): Berättelsens väg till arkivet – reflektioner över en intervjustrategi. *Upptecknat och inspelat. Folk och Musik 2000*. (Finlands svenska folkmusikinstitut 29.), 114-124.
- Mishler, Elliot G. (1986): *Reserach interviewing. Context and narrative*. Cambridge.
- Oinas, Elina (2004): Haastattelu: kokemuksia, kohtaamisia, kerrontaa Feministiset menetelmät. Keskustelu metodologiasta. Toim. Mari- anne Liljeström. Tampere, tulossa.
- Pelto, Pertti J. (1970): *Anthropological research. The structure of inquiry*. New York.
- Perspektiv på intervjuer. Genus, generation och kulturmöten* (2002). Red. Karin Lövgren. Stockholm.
- Pripp, Oscar (1999): Reflektion och etik. *Etnologiskt fältarbete*. Red. Lars Kaijser och Magnus Öhlander. Lund, 41-54.
- Tedlock, Dennis (1971): On the translation of style in oral narrative. *Journal of American Folklore* 89, 114-133.
- Vasenkari, Maria (1995): Några synpunkter på dialogisk antropologi. *Nord Nytt* 58, 47-51.
- Vasenkari, Maria (1999): A dialogical notion of field reserch. *Arv* 55, 51-72

Litteratur med metoden

- Forsell, Sarah & Anita Marcus (2002): "Vem är du släkt med?" Etnicitetens betydelse i intervjuandet. *Perspektiv på intervjuer. Genus, generation och kulturmöten*. Red. Karin Lövgren. Stockholm, 63-74.
- Hagström, Charlotte (2002): En mamma möter pappor. *Perspektiv på intervjuer. Genus, generation och kulturmöten*. Red. Karin Lövgren. Stockholm, 43-52.
- Heimo, Anne (2001): Untold stories, twice-told tales – how people narrate their own histories. *Pathways. Approaches to the study and teaching of folklore*. Ed. by Ulrika Wolf-Knuts & Annikki Kaivola-Bregenhøj. Turku. (NNF publications 9.), 155-176
- Kaivola-Bregenhøj, Annikki (1988): *Kertomus ja kerronta*. Helsinki. (Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 480.)
- Marander-Eklund, Lena (2000a): *Berättelser om barnafödande. Form, innehåll och betydelse i kvinnors muntliga skildringar av födsel*. Åbo.
- Meurling, Birgitta (1996): *Sarons liljor? En etnologisk studie av prästfruars könskonstituering*. Stockholm.

- Meurling, Birgitta (2002): Det mångtydiga könet. Om intervjuande, könskonstituterung och reflexivitet. *Perspektiv på intervjuer. Genus, generation och kulturmöten*. Red. Karin Lövgren. Stockholm, 29-42.
- Nilsson, Bo (2002): Kön som förutsättning och resultat. Om frågor och svar vid intervjuer. *Perspektiv på intervjuer. Genus, generation och kulturmöten*. Red. Karin Lövgren. Stockholm, 15-28.
- Perspektiv på intervjuer. Genus, generation och kulturmöten*. Red. Karin Lövgren. Stockholm, 15-28.
- Nurminen, Eija (1992): En jämförelse mellan skriftliga och muntliga livshistorier. *Själobiografi, kultur, liv. Leonadshistoriska studier inom human- och samhällsvetenskap*. Red. Christoffer Tigerstedt et al. Stockholm/Skäne, 221-240.
- Nylund Skog, Susanne (2002): *Ambivalenta upplevelser & mångtydiga berättelser. En etnologisk studie av barnafödande*. Stockholm.
- Rundqvist, Angela (1989): *Blått blod och liljevita händer. En etnologisk studie av aristokratiska kvinnor 1850-1900*. Stockholm.
- Wollinger, Susanne (2002): Mellan seenden. *Perspektiv på intervjuer. Genus, generation och kulturmöten*. Red. Karin Lövgren. Stockholm, 53-62.
- Åström, Lissie (1990): *Fäder och söner. Bland svenska män i tre generationer*. Stockholm.

Övriga referenser

- Alver, Bente & Ørjar Øyen (1997): *Forskningsetikk i forskerverdag. Vurderinger og praksis*. [Bergen].
- Bal, Mieke (1985): *Narratology. Introduction to the theory of narrative*. Toronto.
- Bauman, Richard (1986): *Story, performance and event. Contextual studies of oral narrative*. Cambridge. (Cambridge studies in oral and literate culture 10.)
- Dundes, Alan (1964): *The morphology of North American Indian folktales*. Helsinki. (FF Communications 195.)
- Geertz, Clifford (1991): Tjock beskrivning. För en tolkande kulturteori. *Häften för kritiska studier* 3, 13-34.
- Honko, Lauri (1990): Folkloristikens genreteori. *Folklore & Folkkultur. Föredrag från den 24 Etnolog- och folkloristkonferensen i Reykjavik 10-16. Augusti 1986*. Red. Jon Hnefill Aðalsteinsson. Reykjavik.
- Honko, Lauri (1998): Att synliggöra textualiseringsprocessen. *Tradisjon* 1, 33-41.

- [Http://www.finlex.fi/pdf/fs/99/band054.pdf](http://www.finlex.fi/pdf/fs/99/band054.pdf). Publicerat 22.4.1999. Hämtat 20.11.2003.
- Hyry, Katja (1995): Elämänhistoriallinen kerronta tutkimuskohteena. *Elektroloristi* 1. [Http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_95html](http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_95html).
- Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (1993): *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere .
- Levi-Strauss, Claude (1970): *Claude Levis-Strauss och strukturalismen*. Lund.
- Pike, Kenneth (1954): *Language in relation to a unified theory of the structure of human behavior*. Vol 1. Glendale.
- Propp, Vladimir (1968): *Morphology of the folktale*. Austin.
- Sakaranaho, Tuula (2001): Uskontotieteen kohtauspaikka. Retorisen tutkimuksen tavat ja mahdollisuudet. *Retorinen tutkimus uskontotieteessä*. Toim. Tuula Sakaranaho. Helsinki, 6-21.
- Young, Katharine Galloway (1987): *Taleworlds and storyrealms. The phenomenology of narrative*. Dordrecht.
- Åkesson, Lynn (1991): *De ovanligas betydelse*. Stockholm.